

Türkiye: uygar değil modern

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Son dönemde ortaya çıkan 'toplumsal başarı'larımızı 'yaşayış biçimimiz'in garabetini düşünüyorum. Mesela futbolda kazanılan başarılar...

Bütün o 'patlayan' gösterilerin altından ağır bir taşra kokusu gelmiyor mu?

Birdenbire 'sevinmeye' soyunan 'insanlarımızın' ne kadar feodal oldukları ansızın bir sinema karesi gibi donmuyor mu karşımızda. Cemaat ruhu herkesin elini kolunu bağlamıyor mu? Herkes bir anda bir yerlerde çırılçıplak yakalanmıyor mu? Sonra hemen o başarının arkasından üretilen yeni kavramlar da hangi şeritte hız sınırını aştığımızı göstermiyor mu? Derhal 'evrensel başarı'yı yakaladığımızı vurgulamak hiç de evrensel olmayan, tersine çok yerel, hatta gene taşralı bir övünmenin dışavurumu değil mi?

Peki bütün bunların nedeni nedir?

Şimdi malum kişiler çıkıp beni oryantalizmle suçlamasınlar. Ne yapayım ki, bunun çok açık bir nedeni

olduğunu söylemek zorundayım: Türkiye evrensel kültür birikimine ulaşmak yeteneğini budamış bir toplumdur. Burada evrensel kültür dediğim şey elbette Avrupa kültürüyle alttan alta bağlanıyor. O nedenle, isterseniz, Avrupa kültürü denilen şeyi 'klasik kültür' olarak değiştirelim. Hatta daha da ileri gidip buna 'yazılı dönem kültürü' demekte bile mahzur yok. Birisi bunu da öteye itip 'gerçek bir değerler dizisini sindirmek' diye tanımlarsa o da kabule şayan. Çünkü, buradaki sorun, Avrupa, Hint, Çin ya da Japonya değil. 'Bir' kültürel birikimi (mesela Osmanlı) özümsemek. 'Avrupalılaşmak' da benim için budur.

Oysa Türkiye, Tanzimat'tan bu yana Avrupalılaşmakla modernleşmeyi özdeşleştirdi. O anlamda belki farkında olmadığımız kadar modern olduk. Ama aynı şey acaba Avrupalılaşmak, yani yüksek kültürü benimsemek, uygarlaşmak açısından söylenebilir mi?

Önce soyut anlamda bir Avrupalılaşmanın olmayacağını, böyle bir gerek bulunmadığını öğrendik. Bir homojenlik arayışının anlamsızlığı, içinde yaşanan çokkültürlülük sürecinde kavrandı. Ve bu bize her şeyi aklımıza estiği gibi savrukça

yaşamının meşruiyetini sağladı.

İkincisi, Avrupalılaşma, eğer 'klasik kültürü' (buna 'yüksek kültür' -high culture- de diyebiliriz) sindirmekse, hayır onu başaramadık. Çünkü onun gereksindiği temelden, altyapıdan yoksunuz. Ortaeğitim sistemini yeterince 'humanist' bir yapıya kavuşturamadık. Üniversite anlayışımız bir türlü 'üniversiter' olmamakta direniyor. Çeviri sürecini henüz tamamlayamadık. Toplumsal düzeyde o kültürü yerleştirecek kurumlar yok denecek kadar az. Bütün bunların nedeni ise çok açık: Türkiye, nicel (sayısal) ölçüleri daima niteliğin (kalite) önüne aldı. Mesela açılan okul sayısıyla övündü ama o okullardaki eğitim düzeyini hiç düşünmedi. Sonunda sembollerle yaşayan, bir bayrak-silah-kitle toplumu çıktı ortaya. O toplumun 'okumuş olmadığını' iddia edecek kimse de yok bugün. Ama bu toplumun büyük bir kuralsızlık (anomi) yaşamasına engel oluşturmuyor. Taşralılık budur.

Öyleyse şunu söylemekte bir sakınca da yok: Türkiye, kimse kuşku duymasın, kesinlikle modernleşmiş bir toplumdur. Ama kimse ürkmesin, Türkiye uygar değildir. Çünkü modernlik uygarlığa yetmiyor!